

ประวัติจังหวัดนครราชสีมา

ประวัติศาสตร์

จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่า มีชุมชนโบราณซึ่งเป็นร่องรอยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ตั้งแต่ [ยุคหินใหม่](#) ต่อเนื่องมาถึง [ยุคโลหะ](#) กระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัดนครราชสีมา โดยมีแหล่งโบราณคดีที่สำคัญคือ [ชุมชนบ้านปราสาท](#) และ [แหล่งภาพเขียนสีเขาจันทร์งาม](#) ซึ่งกำหนดอายุได้ประมาณ 3,000 ปีมาแล้ว

ครั้นถึงสมัยประวัติศาสตร์ ได้เกิดมีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัย [ทวารวดี](#) ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่ [เมืองเสมา](#) (Sema) ตั้งอยู่บริเวณ [อำเภอสูงเนิน](#) ในปัจจุบัน เป็นเมืองใหญ่เชื่อกันว่าเป็นที่ตั้งของ [รัฐศรีจนาตะ](#) ต่อมาในสมัยขอมพระนครมีการสร้าง [เมืองโคราช](#) (Angkor Raj) หรือ นครราช อยู่ในบริเวณเดียวกัน และมี [เมืองพิมาย](#) เป็นเมืองสำคัญของขอมในบริเวณนี้

มีผู้เสนอว่าอาจมีความเป็นไปได้ที่ เมืองนครราช คือเมืองเดียวกันกับ เมืองรัต ของ [พ่อขุนผาเมือง](#) เนื่องจากมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเมืองพระนครหลายประการ นอกจากนี้รูปสลักกองทัพชาวสยามบนระเบียงด้านหนึ่งของ [นครวัด](#) อาจเป็นชาวสยามจากลุ่มแม่น้ำมูลที่เกี่ยวข้องกับเมืองนครราช และยังมีกรกล่าวถึงเมืองนครราชสีมาในพงศาวดารของกัมพูชาหลายครั้งด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้ที่มีมุมมองอีกด้านหนึ่งก็ว่า นครราชสีมา นั้นเป็นคำไทยเป็นคำใหม่ แยกเป็นคำได้คือ *นคร*, *ราช* และ *สีมา* หมายความว่า "เมืองใหญ่อันเป็นขอบเขตสีมาของราชอาณาจักร" (ราช+สีมา) ส่วนคำว่าโคราช (สำเนียงถิ่น: โค-หฺรฺาด , ไทยกกลาง: โค-รฺาด, เขมร: โโก-เรียช) นั้น น่าจะเพี้ยนมาจาก [นครราช](#) [Angor Rraj หรือ อังกฤษเรียก ต่อมาลดรูปเป็น กอร์เรียจ และเพี้ยนเป็นโคราช ในที่สุด] (อ่านตามสำเนียงว่า คอน-หฺรฺาด ซึ่งเป็นคำเรียกนครราชสีมาแบบย่อ ๆ ของชาวบ้าน) มากกว่าที่จะเพี้ยนมาจาก [โคราชปุระ](#) (Gorakhpur) ที่เป็นชื่อเมืองสมัยใหม่ในแคว้นเดียวกับเมือง [อโยธยา](#) (Ayodhya) ในอินเดีย ตามข้อสันนิษฐานของ สมเด็จพระยาตากษานาภาพ

เนื่องจากตั้งอยู่เป็นบริเวณที่เป็นชายขอบระหว่างรัฐที่มีอำนาจ หรือในความหมายของ รัฐกั้นชน ในปัจจุบัน นครราชสีมา จึงมีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งระหว่างรัฐอยู่เสมอ เช่น ระหว่างสยามกับกัมพูชา หรือ ระหว่างสยามกับล้านช้าง หรือ ในบางครั้งได้มีความพยายามที่จะตั้งตัวเป็นรัฐอิสระไม่ขึ้นกับผู้ใด เฉกเช่นเดียวกับบรรดาเมืองใหญ่อื่น ๆ

ในสมัย [เจ้าสามพระยา อยุธยา](#) สามารถเอาชนะ [กัมพูชา](#) ได้ รวมทั้งได้ทำการรวบรวมหัวเมืองในกลุ่มแม่น้ำมูลเข้ามาอยู่ในอำนาจ เมื่อ [พระบรมไตรโลกนาถ](#) ได้สืบราชสมบัติต่อมาก็มีการจัดระดับเมืองพระยามหานคร 8 หัวเมือง คือ [พิษณุโลก](#) [ศรีสขนาลัย](#) [สุโขทัย](#) [กำแพงเพชร](#) [นครศรีธรรมราช](#) [นครราชสีมา](#) [ตะนาวศรี](#) และ [ทวาย](#) ซึ่งเป็นครั้งแรกที่เริ่มปรากฏชื่อเมืองนครราชสีมาเป็นเมืองสำคัญในขอบเขตสีมา และได้ดำรงความสำคัญสืบต่อมาในประวัติศาสตร์อยุธยาและรัตนโกสินทร์

ตามระบบ [ระบบบรรดาศักดิ์ขุนนางไทย](#) เจ้าเมืองนครราชสีมา นับเป็นขุนนางระดับสูงมีบรรดาศักดิ์เป็น ออกญากำแหงสงครามรามภักดีพิริยภาพะ มีศักดินา 10,000 ไร่

ในสมัย [สมเด็จพระนเรศวรมหาราช](#) กองทัพเมืองนครราชสีมาได้ถูกมอบหมายให้เป็นกำลังหลักในการโจมตีเมืองเสียมราฐ และภาคตะวันออกของทะเลสาบจนได้ชัยชนะเหนือ [พระยาละแวก](#) ในที่สุด

ครั้งถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย [สมเด็จพระนารายณ์มหาราช](#) ทรงเห็นว่าเป็นหัวเมืองใหญ่และมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ เนื่องจากเป็นเมืองหน้าด่านของอยุธยาติดกับพรมแดนลาว (เข้าใจว่าเลยลำสะเทต ซึ่งเป็นลำน้ำสาขาของ [แม่น้ำมูล](#) เหนือเมืองพิมายเป็นเขตแดนลาว เพราะมีบันทึกไว้ใน [นิราศหนองคาย](#) สอดคล้องกับวัฒนธรรมและภาษาที่เปลี่ยนไปด้วย) จึงโปรดให้ย้ายเมืองเสมา มาสร้างเมืองใหม่ ณ ที่ตั้งปัจจุบัน โดยมีนายช่างชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ออกแบบ ขนาดกว้าง 1,000 เมตร ความยาว 1,700 เมตร มีกำแพงเมืองขนาดใหญ่ มีป้อมค่ายหอรบ และพระราชทานนามว่า "เมืองนครราชสีมา" ทรงโปรดให้ [พระยายมราช\(สังข์\)](#) เป็นเจ้าเมือง ในคราวเดียวกันกับที่แต่งตั้ง เจ้าพระยามารเดโช เป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช

[เดอ ลาลูแบร์](#) ชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้เขียนรายงานและบันทึกไว้ในจดหมายเหตุ ว่า เมืองโคราชสีมา (Corazema) เป็นหัวเมืองใหญ่ 1 ใน 7 มณฑล ตั้งอยู่ติดชายแดนของราชอาณาจักรสยามกับเมืองลาว มีเมืองบริวาร 5 เมือง

ในช่วงเริ่มต้นสองปีแรกของแผ่นดิน [สมเด็จพระเพทราชา](#) พระยายมราชเจ้าเมืองนครราชสีมาที่แต่งตั้งโดย [สมเด็จพระนารายณ์มหาราช](#) ได้แข็งเมือง เนื่องจากไม่พอใจสมเด็จพระเพทราชา ที่ก่อการยึดอำนาจและเปลี่ยนราชวงศ์ จึงไม่ขอขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยา แต่ถูกกองทัพกรุงศรีอยุธยาใช้เวลาปราบปรามโดยล้อมเมืองอยู่ประมาณ 2 ปี โดยใช้อุบายและกลยุทธ์ปราบลงได้ พระยายมราช เจ้าเมืองนครราชสีมาได้หนีไปพึ่ง เจ้าพระยามารเดโชเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งไม่พอใจสมเด็จพระเพทราชาเช่นกัน แต่ถูกกองทัพอยุธยาตามไปปราบปรามลงได้ นับแต่นั้นเมืองนครราชสีมาได้ถูกลดความสำคัญลงไม่เข้มแข็งดังแต่ก่อน

หลังจากกรุงศรีอยุธยาล่มสลาย เจ้าเมืองพิมายและ [กรมหมื่นเทพพิพิธ](#) ได้ตั้งตั้งเป็นชุมนุมอิสระที่สำคัญ ชุมชนหนึ่งแต่ถูกปราบลงโดย [พระเจ้าตาก](#) หลังจากนั้นเมืองนครราชสีมาได้เป็นฐานกำลังทางทหารและการปกครองที่สำคัญของไทยมาโดยตลอด โดยในสมัยกรุงธนบุรีได้ถูกใช้เป็นฐานรวบรวมกำลังของ [พระยาอภัยภูธร](#) และ [พระยาอนุชิตราชา](#) ในการสงครามกับล้านช้างและกัมพูชา ในคราวสงครามตีเมืองเวียงจันทน์และได้พระแก้วมรกต หลวงยกกระบัตรเมืองพิมายอยู่ในทัพหน้า มีความดีความชอบจึงได้รับการแต่งตั้งเป็น พระยานครราชสีมา และ เจ้าพระยานครราชสีมา (ปิ่น) ในที่สุด

ในช่วงปลายรัชสมัย [พระเจ้าตาก](#) เมื่อเกิดการกบฏพระยาสุรศักดิ์ขึ้น [พระสุริโยทัย](#) กรมการเมืองนครราชสีมา ได้นำกำลังทหารชาวนครราชสีมากลับเข้าควบคุมสถานการณ์ในกรุงธนบุรีไว้ได้ก่อนที่ [เจ้าพระยาจักรี](#) และ [เจ้าพระยาสุรสีห์](#) จะยกทัพกลับมาจากกัมพูชาและเกิดการเปลี่ยนแผ่นดิน ในครั้งนั้น [พระยากำแหงสงคราม \(บุญคง\)](#) แม่ทัพเมืองนครราชสีมา ที่นำทัพไปกัมพูชาพร้อมกับ [เจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์](#) ถูกประหารชีวิตไปพร้อมกับเชื้อพระวงศ์ และขุนนางเดิมของ [พระเจ้าตาก](#) จำนวนหนึ่ง และได้มีการเปลี่ยนตัวเจ้าเมืองนครราชสีมาจากเจ้าพระยานครราชสีมา (ปิ่น) เป็นพระยานครราชสีมา (เที่ยง) ผู้บุตร

ในรัชสมัย [รัชกาลที่ 1](#) เมืองนครราชสีมามีฐานะเป็นเมืองชั้นเอก กำกับตรวจตราเมืองประเทศราช ๓ เมือง คือ เวียงจันทน์ นครพนม จำปาศักดิ์ ให้รวมทั้งปกครองหัวเมืองเขมร พระยานครราชสีมา (เที่ยง) เป็นผู้สำเร็จราชการ และในรัชสมัย [รัชกาลที่ 1](#) นี้ ชาวเมืองนครราชสีมาได้น้อมเกล้าถวายช้างเผือก 2 เชือก

ในสมัยรัชกาลที่ 2 เกิดกบฏ อ้ายสาเกียดโง้ง ที่จำปาศักดิ์ มีรับสั่งให้พระยานครราชสีมา (เที่ยง) นำกองทัพไปปราบ แต่ เจ้าอนุวงศ์ เจ้าประเทศราชเวียงจันทน์ส่งเจ้าราชวงศ์ไปปราบกบฏได้เสร็จสิ้นก่อน และเจ้าราชวงศ์ได้ครองเมืองจำปาศักดิ์ต่อมา ต่อมาทองอิน เชื้อสายของพระเจ้าตาก และบุตรบุญธรรมของเจ้าพระยานครราชสีมา (ปีน) ได้เป็นผู้สำเร็จราชการต่อจากพระยานครราชสีมา (เที่ยง)

ในสมัยรัชกาลที่ 3 เจ้าอนุวงศ์ ฉวยโอกาสที่เจ้าพระยานครราชสีมา (ทองอิน) นำกองทัพไปราชการต่างเมือง ยกทัพลาวมายึดครองเมืองนครราชสีมา และส่งกองทัพไปกวาดต้อนครอบครัวลาวถึงเขตเมืองสระบุรีก่อนที่จะถอยทัพเมื่อกองทัพสยามจากพระนครเริ่มรวมพลได้ทัน เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2369 ก่อนกองทัพลาวจะถอยทัพออกจากเมืองนครราชสีมา ไปยังทางเหนือเพื่อสมทบกับกองทัพของเจ้าสุทธีสาร โดยก่อนไป ได้ถอนเสาหลักเมืองออกเพื่อให้เป็นเมืองร้าง และเจ้าอนุวงศ์ได้สั่งการให้ทหารกองหลังรื้อกำแพงเมืองออก เผาประตูเมือง และสถานที่สำคัญในเมืองให้หมดสิ้น ให้ตัดต้นไม้ที่ให้ผลให้เหลือแต่อด ด้วยที่จะได้กลับมายึดเมืองนครราชสีมาได้สะดวกในภายหลัง ทำให้ต้นไม้ผลถูกตัดหมดสิ้น กำแพงเมืองจากมุมทิศอีสานและกำแพงเมืองด้านทิศตะวันออกถูกรื้อออกหมด กำแพงเมืองทางทิศใต้ถูกรื้อมาถึงด้านหลังวัดสระแก้ว ส่วนกำแพงเมืองจากมุมทิศอีสานและกำแพงเมืองทางทิศเหนือถูกรื้อ กำแพงเมืองด้านทิศตะวันตกถูกรื้อออก 1 ส่วนเหลือ 2 ส่วน ประตูเมืองถูกเผาบางส่วน 3 ประตูคือ ประตูเมืองทางทิศตะวันออก, ทิศใต้ และทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ชาวเมืองนครราชสีมาผู้เฒ่าผู้แก่ที่ไม่ได้ถูกกวาดต้อน ได้รับข่าวว่ากองทัพจากพระนครที่กำลังมาช่วยเหลือ กำลังจะเดินทัพมาจนถึงทุ่งโพธิ์เตี้ยห่างจากเมืองนครราชสีมา 10 กม. ในอีกไม่นาน ทำให้กำลังทหารลาวกองหลังของเจ้าอนุวงศ์ที่กำลังทำรื้อกำแพง และเผาทำลายเมืองนครราชสีมาอยู่นั้น เกิดความหวาดกลัวและถอยทัพออกไป ทำให้เมืองนครราชสีมาถูกเผาทำลายลงไปเพียงบางส่วน ส่วนชาวเมืองนครราชสีมาที่ถูกกวาดต้อนไปนั้น ได้รวมตัวกันต่อต้านกองทัพลาวของเจ้าอนุวงศ์ โดยมีพระยาปลัดนครราชสีมา พระยาภักดิ์ และ พระณรงค์สงคราม (มี) เป็นผู้นำในการรบ ณ ทุ่งสัมฤทธิ์ และผู้นำในการสนับสนุนช่วยเหลือการรบ คือ คุณหญิงโม ภริยาปลัดเมืองนครราชสีมา ต่อมากองทัพชาวนครราชสีมาได้ร่วมกับกองทัพหลวงของกรมพระราชวังบวรฯ ในการรบครั้งต่อๆมาจนกระทั่งเข้ายึดเมืองเวียงจันทน์ได้ในที่สุด ภายหลัง คุณหญิงโมได้รับการแต่งตั้งเป็นท้าวสุรนารี และ พระณรงค์สงครามได้เลื่อนตำแหน่งเป็น พระยาณรงค์สงคราม

พระยาปลัดเมืองนครราชสีมา สามีของคุณหญิงโมได้เลื่อนตำแหน่งเป็น เจ้าพระยามหิธรราชิดีในสมัยรัชกาลที่ 4

ในการสงครามเจ้าพระยานครราชสีมา และ พระยาณรงค์สงคราม ได้เป็นทัพหน้าของกองทัพที่นำโดยเจ้าพระยาบดินทรเดชานำพลชาวนครราชสีมาทำการรบอย่างกล้าหาญในสงครามกับเวียดนาม และสามารถรุกไปถึงเขตแดนเมืองไซ่ง่อน ก่อนที่จะต้องถอยทัพเนื่องจากกองทัพไทยพ่ายแพ้ในแนวรบด้านอื่น ต่อมาพระยาณรงค์สงคราม ได้เป็นนายทัพสำคัญในกองทัพของเจ้าพระยาบดินทรเดชา จนสิ้นสุดสงคราม

เมื่อว่างเว้นจากสงคราม เมืองโคราชได้ฟื้นตัวขึ้นใหม่กลายเป็นชุมทาง การค้าที่สำคัญ ในการติดต่อระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคกลาง มีกองเกวียน กองคาราวานการค้า ขนาดใหญ่ผ่าน และ หยุดพักอยู่เสมอ

ในสมัยรัชกาลที่ 4 บาทหลวงปาลเลกัวซ์ ได้เขียนว่า ตัวเมืองโคราชล้อมรอบด้วยกำแพงตั้งอยู่บนที่ราบสูง เดินทางจากบางกอกใช้เวลา 6 วันโดยไต่ระดับสูงขึ้นไปตามเส้นทาง ดงพญาไฟ ประชากรโคราชมีประมาณ 60,000 คน ครึ่งหนึ่งเป็นคนสยาม อีกครึ่งหนึ่งเป็นคนเขมร ในตัวเมืองมีประชากร 7,000 คน มีคนจีนประมาณ 700 คน มีเหมืองแร่ทองแดง มีโรงหีบอ้อย สินค้า คือ ข้าว งาช้าง หนังสัตว์ เขาสัตว์ ไม้เต็ง อบเชย

ในสมัยรัชกาลที่ 5 พระยานครราชสีมา (เมฆ) บุตรของ [เจ้าพระยานครราชสีมา \(ทองอิน\)](#) ได้เป็นแม่ทัพยกไปปราบจีนฮ่อที่เมืองหนองคาย ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งมณฑลนครราชสีมาเพื่อควบคุมดูแลหัวเมืองในบริเวณใกล้เคียง เป็นมณฑลแรกของประเทศ มีพระยานครราชสีมา (กาจ สิงหเสนี) บุตรเขยของพระยานครราชสีมา (เมฆ) เป็นผู้ว่าราชการคนแรก มีการจัดตั้งกองทหารประจำมณฑลตามหลักสากล มีการตั้ง [โรงเรียนนายร้อยตำรวจ](#)ที่นครราชสีมา มีการสร้างทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ผ่าน [อยุธยา สระบุรี](#) ดงพญาไฟ ไปสู่นครราชสีมา จนเปิดการเดิน [รถไฟหลวง](#) สายกรุงเทพฯ - นครราชสีมา ได้สำเร็จ การคมนาคมติดต่อสะดวกขึ้นเป็นอย่างมาก ในช่วงเดียวกัน [ฝรั่งเศส](#)ได้เข้ามามีอำนาจเหนือ [คาบสมุทรมอินโดจีน](#) ทำให้สยามจำต้องเร่งการปรับปรุงพัฒนาราชอาณาจักรโดยเฉพาะในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในสมัยรัชกาลที่ 6 มีการจัดตั้งการขนส่งประณณีย์ภัณฑ์ทางอากาศ และ สายการบินระหว่าง กรุงเทพฯ - นครราชสีมา มีการขยายเส้นทางรถไฟสายอีสาน จนสามารถขยายเส้นทางเดินรถไฟจาก นครราชสีมา ถึงขอนแก่น และ นครราชสีมา ถึง อุบลราชธานี ในสมัยรัชกาลที่ 7

ในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง [พระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอ](#) ได้รวบรวมกองกำลังทหารจากมณฑลนครราชสีมาเป็นหลัก ร่วมกับ พันเอกพระยาตรีสิทธิ์สงคราม เพื่อทำการต่อสู้กับคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง คณะผู้ก่อการได้ยกกองกำลังเข้ามาล้อมกรุงเทพฯ แต่เมื่อการต่อสู้ยืดเยื้อในที่สุดก็ต้องถอยทัพและประสบความสำเร็จเนื่องจากมีกำลังที่น้อยกว่า เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ [พันโทหลวงพิบูลสงคราม](#)ผู้บัญชาการกองกำลังผสมฝ่ายรัฐบาล มีอำนาจในการควบคุมกำลังทหารมากขึ้นส่งผลให้ได้อำนาจทางการเมืองและจัดตั้งรัฐบาลทหารได้ในเวลาต่อมา

ในช่วง [สงครามโลกครั้งที่สอง](#) กองทหารในสังกัด มณฑลทหารบกที่ 3 นครราชสีมา ได้ทำการร่วมรบในกรณีพิพาทอินโดจีนกองทัพไทยสามารถยึดดินแดนกลับคืนมาบางส่วน เป็นการชั่วคราว หลังสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือสร้าง [ถนนมิตรภาพ](#) จาก สระบุรี ถึง นครราชสีมา ซึ่งเป็นทางหลวงที่ได้มาตรฐานดีที่สุดในขณะนั้น ในช่วงสงครามเวียดนาม สหรัฐอเมริกาได้ขอใช้นครราชสีมาเป็นฐานบัญชาการการรบและเป็นต้นกำเนิดของกองบิน 1 ฐานทัพหลักของ [กองทัพอากาศไทย](#)ในปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2523 มีความพยายามรัฐประหารโดยกลุ่มทหารของ พลเอกสันทัด จิตรปฏิมา แต่ [พลเอกเปรม ติณสูลานนท์](#)นายกรัฐมนตรี ได้กราบบังคมทูลเชิญเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระราชวงศ์ทรงแปร

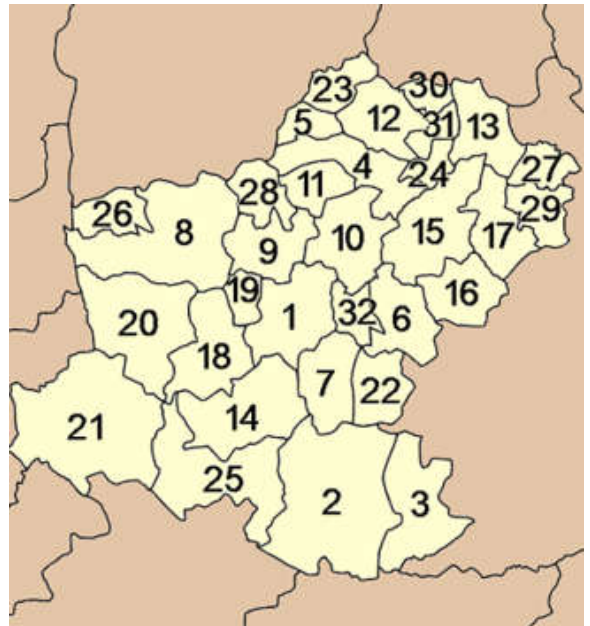
พระราชฐานไปประทับที่นครราชสีมา กองกำลังทหารจากกองทัพภาคที่ 2 นำโดยพลตรี อาทิตย์ กำลังเอกได้ เป็นกองกำลังหลักในการปราบกบฏลงได้ในที่สุด หลังจากนั้น อดีตผู้บัญชาการกองทัพภาคที่ 2 หลายท่านได้ ก้าวเข้าสู่ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกในเวลาต่อมา

เมื่ออดีตนายกรัฐมนตรีสามท่านที่มีถิ่นฐานเติบโตในตำแหน่งหน้าที่การงานจากนครราชสีมา คือ [พลเอก เปรม ติณสูลานนท์](#) [พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ](#) และ [พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์](#) เนื่องจากความสำคัญทาง ยุทธศาสตร์ นครราชสีมา ได้กลายเป็นเมืองศูนย์กลางที่สำคัญที่สุดรองจากกรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์กลาง ทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การเงิน การศึกษา การสาธารณสุข การวิจัย การคมนาคม และการ อุตสาหกรรม ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งเป็นที่ตั้งของกองฐานกำลังรบหลักของกองทัพบก และ กองทัพอากาศ ในปัจจุบัน เปรียบได้ว่าเป็นเมืองหลวงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การปกครองส่วนภูมิภาค

แบ่งปกครองแบ่งออกเป็น 32 [อำเภอ](#) 289 [ตำบล](#) 3743 [หมู่บ้าน](#) เนื้อที่รวม 20,493.968 ตารางกิโลเมตร

1. อำเภอเมืองนครราชสีมา	17. อำเภอชุมพวง
2. อำเภอครบุรี	18. อำเภอสูงเนิน
3. อำเภอเสิงสาง	19. อำเภอขามทะเลสอ
4. อำเภอคง	20. อำเภอสีคิ้ว
5. อำเภอบ้านเหลื่อม	21. อำเภอปากช่อง
6. อำเภอจักราช	22. อำเภอหนองบุญมาก
7. อำเภอโชคชัย	23. อำเภอแก้งสนามนาง
8. อำเภอด่านขุนทด	24. อำเภอโนนแดง
9. อำเภอโนนไทย	25. อำเภอวังน้ำเขียว
10. อำเภอโนนสูง	26. อำเภอเทพารักษ์
11. อำเภอขามสะแกแสง	27. อำเภอเมืองยาง
12. อำเภอบัวใหญ่	28. อำเภอพระทองคำ
13. อำเภอประทาย	29. อำเภอลำทะเมนชัย
14. อำเภอปักธงชัย	30. อำเภอบัวลาย
15. อำเภอพิมาย	31. อำเภอสีดา
16. อำเภอห้วยแถลง	32. อำเภอเฉลิมพระเกียรติ

การปกครองส่วนท้องถิ่น

แบ่งออกเป็น 1 เทศบาลนคร 3 เทศบาลเมือง 71 เทศบาลตำบล และ 263 องค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีรายชื่อเทศบาล ดังนี้

อำเภอเมืองนครราชสีมา	อำเภอพิมาย	อำเภอสูงเนิน	อำเภอเฉลิมพระเกียรติ
เทศบาลนครนครราชสีมา	เทศบาลตำบลพิมาย	เทศบาลตำบลกุดจิก	เทศบาลตำบลท่าช้าง
เทศบาลตำบลโคกกรวดเทศบาลตำบลโคกสูง	เทศบาลตำบลรั้งกาใหญ่	เทศบาลตำบลสูงเนิน	อำเภอชุมพวง
เทศบาลตำบลจอหอ	อำเภอโนนสูง	เทศบาลตำบลขามทะเลสอ	เทศบาลตำบลชุมพวง
เทศบาลตำบลปรุใหญ่	เทศบาลตำบลโนนสูง	เทศบาลตำบลสะแกแสง	อำเภอโนนแดง
เทศบาลตำบลโพธิ์กลาง	เทศบาลตำบลดอนหวาย	เทศบาลตำบลขามสะแกแสงเทศบาลตำบลหนองหัวฟานเทศบาลตำบลโนนเมือง	เทศบาลตำบลโนนแดง
เทศบาลตำบลหนองไข่น้ำ	เทศบาลตำบลตลาดแค		อำเภอบัวลาย
เทศบาลตำบลหนองไผ่ล้อม	เทศบาลตำบลด่านคล้า		เทศบาลตำบลหนองบัวลาย
เทศบาลตำบลหัวทะเล	เทศบาลตำบลมะค่า		
	เทศบาลตำบลใหม่		
อำเภอปากช่อง	อำเภอโชคชัย	อำเภอคง	อำเภอประทาย
เทศบาลเมืองปากช่อง	เทศบาลตำบลโชคชัย	เทศบาลตำบลเมืองคง	เทศบาลตำบลประทาย
เทศบาลตำบลกลางดง	เทศบาลตำบลด่านเกวียน	เทศบาลตำบลเทพาลัย	อำเภอพระทองคำ
เทศบาลตำบลหมูสี	เทศบาลตำบลท่าเยี่ยม	อำเภอโนนไทย	เทศบาลตำบลพระทองคำ
เทศบาลตำบลวังไทร		เทศบาลตำบลโนนไทย	อำเภอเมืองยาง
เทศบาลตำบลสีมามงคล	อำเภอด่านขุนทด	เทศบาลตำบลโคกสวาย	เทศบาลตำบลเมืองยาง
	เทศบาลตำบลด่านขุนทด	เทศบาลตำบลบัลลังก์	
อำเภอสีคิ้ว	เทศบาลตำบลหนองกรวด	อำเภอห้วยแถลง	อำเภอลำทะเมนชัย
เทศบาลเมืองสีคิ้ว	เทศบาลตำบลหนองบัวตะกวดเทศบาลตำบลหนองบัว	เทศบาลตำบลห้วยแถลง	เทศบาลตำบลหนองบัววง
เทศบาลตำบลคลองไผ่	เกียรติเทศบาลตำบลหนองบัวละคร	เทศบาลตำบลหินดาด	เทศบาลตำบลขุขันธ์
เทศบาลตำบลลาดบัวขาว			
เทศบาลตำบลหนองน้ำใส			
อำเภอบัวใหญ่	อำเภอครบุรี	อำเภอเสิงสาง	อำเภอวังน้ำเขียว
เทศบาลเมืองบัวใหญ่	เทศบาลตำบลครบุรีใต้	เทศบาลตำบลเสิงสาง	เทศบาลตำบลศาลเจ้าพ่อ
	เทศบาลตำบลจรเข้หิน	เทศบาลตำบลโนนสมบูรณ์	อำเภอสีดา
	เทศบาลตำบลแฉะ		เทศบาลตำบลสีดา
อำเภอปักธงชัย	เทศบาลตำบลไทรโยง-ไชยวาล	อำเภอบ้านเหลื่อม	อำเภอหนองบุญมาก
เทศบาลตำบลเมืองปัก	เทศบาลตำบลอรพิมพ์	เทศบาลตำบลบ้านเหลื่อม	เทศบาลตำบลหนองห้แรด
เทศบาลตำบลปักธงชัย			เทศบาลตำบลแหลมทอง
เทศบาลตำบลตะขบ		อำเภอจักราช	
เทศบาลตำบลนกออก		เทศบาลตำบลจักราช	
เทศบาลตำบลบ่อปลาทอง			อำเภอแก่งสนามนาง
เทศบาลตำบลลำนางแก้ว			เทศบาลตำบลบึงสำโรง

สถานที่ตั้ง

จังหวัดนครราชสีมา ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บนที่ราบสูงโคราช ละติจูด 15 องศาเหนือ ลองจิจูด 102 องศาตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 187 เมตร ตัวจังหวัดอยู่ห่างจาก กรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ 255 กิโลเมตร และโดยทางรถไฟ 264 กิโลเมตร มีพื้นที่ 20,493.964 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 12,808,728 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.12 ของพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สัญลักษณ์ประจำจังหวัด

รูปอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
ประดิษฐานหน้าประตูชุมพล

คำขวัญประจำจังหวัด

เมืองหญิงกล้า ผ้าไหมดี หมี่โคราช
ปราสาทหิน ดินด่านเกวียน

ความหมายของตราประจำจังหวัด

มีคำกล่าวถึง ชื่อเมืองโคราช กันมาแต่ก่อนอ้างเรื่องพงศาวดารว่าเหนือขุนสิงสาครซึ่ง พระเจ้าโคตมะกรุงอินทปัฐ แต่งให้ไปค้าขาย เรือสินค้า เกิดแตกอับปางขุนสิงสาคร ขึ้นฝั่งรอดชีวิต แล้วพบ ราชสีห์ยืนตายอยู่ใต้ต้นไม้ ก็ถลกหนังหาบใส่บา รอนแรมมาถึงเมืองนี้ ชาวเมืองร้องบอกกันว่า คอนราชสีห์ มาจึงเลยกลายเป็นชื่อเมืองอย่างหนึ่ง

ต้นไม้ประจำจังหวัดนครราชสีมา

ต้นสารธร

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Millettia leucantha* Kurz

วงศ์ :

LEGUMINOSAE

ชื่ออื่น :

กระเจาะ ขะเจาะ (ภาคเหนือ), กระพืเขาควาย (ประจวบคีรีขันธ์), กะเขาะ (ภาคกลาง), ขะแมบ คำแมบ (เชียงใหม่), สารธร (ภาคเหนือ)

ลักษณะทั่วไป :

เป็นไม้ยืนต้นผลัดใบ สูง 18-19 เมตร เรือนยอดเป็นพุ่มทึบ ค่อนข้างกลมหรือทรงกระบอก เปลือกสีเทาเรียบหรือแตกเป็นสะเก็ดเล็กๆ ใบเป็นใบประกอบเรียงสลับ ใบย่อยติดเป็นคู่ตรงกันข้าม 3-5 คู่ ปลายสุดเป็นใบเดี่ยว แผ่นใบย่อยรูปรี กว้าง 3-5 ซม. ยาว 5-12 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบมน และยอดอ่อนมีขนยาว ดอกสีขาว รูปดอกถั่ว สีชมพูอ่อน ออกเป็นช่อตามง่ามใบและปลายกิ่ง ออกดอกระหว่างเดือนมีนาคม-เดือนพฤษภาคม

การขยายพันธุ์ :

โดยการเพาะเมล็ด

สภาพที่เหมาะสม :

เป็นไม้กลางแจ้ง เจริญเติบโตได้ดีในสภาพดินร่วน ต้องการน้ำและความชื้นมาก

อาณาเขตการปกครอง

ทิศเหนือ ติดกับจังหวัดชัยภูมิ และขอนแก่น

ทิศใต้ ติดกับจังหวัดนครนายก และปราจีนบุรี

ทิศตะวันออก ติดกับจังหวัดบุรีรัมย์

ทิศตะวันตก ติดกับจังหวัดชัยภูมิ และสระบุรี

ลักษณะภูมิประเทศและ

ภูมิประเทศของจังหวัดนครราชสีมาส่วนใหญ่เป็นที่ราบ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางระหว่าง 150-300 เมตร มีเทือกเขาสันกำแพง และเทือกเขาพนมดงรัก เป็นแนวยาวทางด้านทิศใต้และทิศตะวันตก ส่วนบริเวณตอนล่างค่อนไปทางเหนือและตะวันออกเป็นที่ราบลุ่ม

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดนครราชสีมา เริ่มเข้าสู่ช่วงฤดูฝนช่วงเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมีนาคม ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม

ปริมาณน้ำฝน สถิติในปี พ . ศ . 2546 มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 1,085 มิลลิเมตร (ฝนตก 127 วัน) เนื่องจากได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งพัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย ในช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม ทำให้เดือนกันยายนมีฝนตกมากที่สุด วัดได้ 298.9 มิลลิเมตร (ฝนตก 22 วัน) เดือนมกราคมมีฝนตกน้อยที่สุด วัดได้ 0.7 มิลลิเมตร

อุณหภูมิ

อุณหภูมิ ปี พ . ศ . 2546 มีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปีประมาณ องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายนประมาณ 37.2 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคม ประมาณ 14.6 องศาเซลเซียส เนื่องจากได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพัดมาจากประเทศจีน

ความชื้นสัมพัทธ์

ความชื้นสัมพัทธ์ เฉลี่ยทั้งปีสูงสุดประมาณ 30.2 % และต่ำสุดประมาณ 22.4 %

ลักษณะทางธรณีวิทยา

ธรณีวิทยาบริเวณบริเวณที่ราบสูงโคราช

ธรณีวิทยาทั่วไป

ธรณีวิทยาโดยทั่วไปประกอบด้วยหินชั้นของกลุ่มหินโคราช (Khorat Group) ซึ่งเป็นชั้นหินสีแดงมหายุคโซโซอิกสะสมตัวบนภาคพื้นทวีป (non-marine red beds) เป็นส่วนใหญ่ ประกอบด้วยหินทรายแป้ง หินทราย หินโคลนและหินกรวดมน ความหนาของหินทั้งสิ้นอาจถึง 4,000 เมตร มีอายุตั้งแต่ยุคไทรแอสสิกตอนปลายถึงยุคครีเทเชียส-เทอร์เชียรี วางทับอยู่บนพื้นผิวที่เกิดจากการผุกร่อนของหินมหายุคพาลีโอโซอิกตอนบน โดยที่ชั้นหินเอียงลาดเล็กน้อยสู่ใจกลางแอ่งโคราชและแอ่งสกลนคร บริเวณทิศใต้ของที่ราบสูงโคราช มีหินบะซอลต์ยุคควอเทอร์นารีไหลคลุมกลุ่มหินโคราชเป็นหย่อมๆ

ลำดับชั้นหินทั่วไป

กลุ่มหินโคราชวางตัวแบบไม่ต่อเนื่องบนหินยุคที่แก่กว่า โดยที่ส่วนล่างสุดมักพบชั้นหินกรวดมนปัจจุบันกลุ่มหินโคราชแบ่งออกเป็น 8 หมวดหิน โดยมีลำดับหมวดหินจากล่างไปหาบนได้ ดังนี้

หินมหายุคมีโซโซอิก ได้แก่หมวดหินห้วยหินลาด ประกอบด้วยหินกรวดมน ซึ่งมีกรวดของหินปูนมารวมทั้งหินไรโอไลต์และหินอื่นด้วย ตามความหมายของ Iwai et al. (1966) หมวดหินห้วยหินลาดประกอบด้วยหินทราย หินทรายแป้ง หินดินดานสีเทา ซึ่งมีซากดึกดำบรรพ์ใบไม้ (Iwai et al., 1966) หอยสองฝา ชื่อ *Euestheria mansuyi* เรณู และสปอร์ (pollen and spore)(Haile, 1973) และ *Phytosaur* (Buffetaut and Ingawat, 1982) บ่งอายุปลายยุคไทรแอสซิก หมวดหินนี้วางตัวอยู่บนหินปูนยุคเพอร์เมียนแบบรอยชั้นสัมผัสไม่ต่อเนื่อง

หมวดหินน้ำพอง เป็นหมวดหินล่างสุดของกลุ่มหินโคราชที่เริ่มมีสีแดง (Ward และ Bunnag, 1964) โดยเฉพาะทางโคราชด้านตะวันตก หมวดหินน้ำพองประกอบด้วยชั้นหินทรายแป้ง หินทรายและหินกรวดมน สลับกันเป็นชั้นหนาบางตัวต่อเนื่องจากหมวดหินห้วยหินลาด ในขณะที่บางบริเวณวางตัวอยู่บนหินปูนยุคเพอร์เมียนแบบรอยชั้นไม่ต่อเนื่อง หมวดหินนี้หนาประมาณ 1,465 เมตร

หมวดหินภูกระดึง วางตัวอยู่บนหมวดหินน้ำพองหรือบนหินยุคเพอร์เมียนในบริเวณที่ไม่มีหมวดหินน้ำพอง ประกอบด้วยหินทรายแป้ง หินทรายสีเทาอมเขียว หินโคลน และหินกรวดมนเนื้อปูนผสม มีซากดึกดำบรรพ์ชิ้นส่วนของกระดูกและฟันปลีสีโอซอร์ และกระดูกไดโนเสาร์ (Buffetaut et al., 1997) ความหนาของหมวดหินนี้ที่บริเวณภูกระดึงประมาณ 1,001 เมตร

หมวดหินพระวิหาร ประกอบด้วยหินทรายเนื้อควอร์ตซ์ สีขาว มักแสดงลักษณะชั้นเฉียงระดับและมีชั้นบางๆ ของหินทรายแป้งสีเทาดำแทรก ความหนาของหมวดหินนี้แตกต่างกันในแต่ละบริเวณ ตั้งแต่ 56-136 เมตร

หมวดหินเสาขัว ประกอบด้วยหินทรายแป้ง หินโคลน และหินกรวดมนปนทราย มีชั้นหินค่อนข้างหนา ซึ่งความหนาของหมวดหินนี้ในบริเวณเสาขัว หนา 512 เมตร มีซากดึกดำบรรพ์หอยกาบเดี่ยว (gastropod) พวก Naticoid, พวกหอยกาบคู่ชื่อ *Trigoniodides* sp. และ *Plicatounio* sp. (Meesook et al., 1995) และพวกไดโนเสาร์กินพืช (Buffetaut et al., 1997) จากซากดึกดำบรรพ์ที่พบนี้ คาดว่าหินมีอายุครีเทเชียสตอนต้น (Early Cretaceous)

หมวดหินภูพาน มีลักษณะค่อนข้างเด่นโดยเฉพาะประกอบด้วยหินทรายปนหินกรวดมนชั้นหนา ที่แสดงการวางชั้นเฉียงระดับ มีรายงานพบเศษชิ้นส่วนของกระดูกไดโนเสาร์ จำนวน 2-3 ชิ้น นอกจากนั้นยังพบว่ามีสารประกอบของพวกคาร์บอนเกิดอยู่ในหมวดหินนี้ด้วย ความหนาของหมวดหินนี้ ประมาณ 114 เมตร

หมวดหินโคกกรวด ประกอบด้วยหินทรายแป้ง หินทราย และหินทรายแป้งปนปูน (caliche-siltstone) หินกรวดมน มีซากดึกดำบรรพ์เศษชิ้นส่วนของไดโนเสาร์ชนิดกินพืช เต่า และปลา (Buffetaut et al., 1997) หมวดหินนี้มีความหนาประมาณ 709 เมตร

หมวดหินมหาสารคาม ประกอบด้วยหินทรายแป้ง และหินทราย มีชั้นโพแทช ยิปซัมและเกลือหิน หนาเฉลี่ย 200 เมตร หมวดหินนี้มีความหนาประมาณ 600 เมตร เกิดจากการสะสมตัวของแอ่งซึ่งอาจแยกกันเป็น 2 แอ่งคือ แอ่งสกลนครกับแอ่งโคราช อายุของหินมหาสารคามนี้มีอายุประมาณยุคครีเทเชียสตอนปลาย

จากหลักฐานสนามแม่เหล็กบรรพกาล (Maranate and Vella, 1986) และจากไอโซโทป ของแร่มีอายุ ประมาณ 100 ล้านปี

หมวดหินภูทอก ประกอบด้วยหินทรายเนื้อละเอียดสีแดง มีชั้นเฉียงสลับขนาดใหญ่ และหินทรายสีแดง พบชั้นเฉียงสลับขนาดเล็ก ความหนาของหมวดหินนี้ไม่ต่ำกว่า 200 เมตร โดยที่บริเวณชั้นหินแบบฉบับที่ ภูเขาภูทอกน้อย อำเภอศรีวิไล จังหวัดหนองคายมีความหนา 139 เมตร หมวดหินภูทอกไหลกระจายตัวทั่วไป ตามกลางแอ่งที่ราบสูงโคราชในบริเวณที่ไม่มีดินปกคลุม หินทรายนี้เกิดจากการสะสมตัวในสภาพแวดล้อมแบบ ตะกอนพัดพาจากน้ำและลม

หินโคลนตอนบน ประกอบด้วย หินโคลนสีแดงอิฐ หินทรายแป้ง และหินทรายสีแดง พบมีชั้นยิปซัม เป็นชั้นและเลนส์ พบวางตัวอยู่บนชั้นหมวดหินมหาสารคามแบบไม่ต่อเนื่อง

หินมหายุคซีโนโซอิก ยังไม่มีหลักฐานยืนยันแน่นอนว่ามีหินยุคเทอร์เชียรี ซึ่งเป็นส่วนล่างของมหายุค ซีโนโซอิก ในบริเวณที่ราบสูงโคราช นอกจากอนุมานจากชั้นหินที่ไม่แข็งตัวเหนือชั้นเกลือของหมวดหิน มหาสารคามยุคครีเทเชียส และอยู่ใต้ชั้นกรวดยุค ควอเทอร์นารีที่พบไม่กลายเป็นหิน

ตะกอนยุคควอเทอร์นารี ในที่ราบสูงโคราชพบตะกอนยุคควอเทอร์นารีอยู่ไต่ระดับผิวดิน จากข้อมูล หลุมเจาะ เช่น หลุมเจาะโพแทชที่ อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม พบหินมาร์ลที่ความลึก 32 - 70 เมตร พบฟอสเฟตเปอร์เซนต์ต่ำมาก คล้ายกับหินที่ไหลที่ผิวดินด้านตะวันตกของจังหวัดร้อยเอ็ด นอกจากนี้ยังพบ ซากดึกดำบรรพ์เศษเปลือกหอยและกระดูกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมกินพืชเป็นอาหารยุคควอเทอร์นารีอีกด้วย ตะกอนยุคควอเทอร์นารี ได้แก่ชั้นกรวด (gravel bed) และชั้นดินลูกรัง (lateritic soil) ตามขอบแอ่งโคราชทั้ง ด้านบนและด้านใต้ ไม่กลายเป็นหินที่พบในชั้นกรวด ยุคครีเทเชียสตอนบน ถึงยุคควอเทอร์นารีตอนล่าง (Kobayashi, 1961) นอกจากนี้มีรายงานการพบเทคไทต์อายุประมาณ 0.7 ล้านปี ในชั้นกรวดที่ขอนแก่นเป็น หลักฐาน แสดงให้เห็นว่าชั้นกรวดและชั้นศิลาแลงที่ไหลอยู่ทั่วไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พบเทคไทต์ฝังตัว อยู่ ต อ น บน แ ท บ ทุ ก แ ท ง ใน ที่ ร าบ ส ู ง โ ค ร า ช นั้ น น่า จะ อายู แ ก่ ก ว่า 0.7 ล้าน ปี บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางแห่งถูกปกคลุม ด้วยทรายแป้งลมหอบ (loess) สีน้ำตาลแดงและเหลือง ตรวจหาอายุของตะกอนได้ 8,190 \pm 120 ปี ในบ่อทรายท่าช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติทางทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดนครราชสีมา มีตะกอนทรายแป้งลมหอบสะสมตัวหนากว่า 8 เมตร โดยพบ ซากฟันช้างโบราณชื่อ Zygolophodon (Sinomastodon) sp. และ Stegolophodon (Eostegodon) sp. มีอายุอยู่ในสมัยไพลสโตซีน และชั้นส่วนของไม้กลายเป็นหินปะปนอยู่ด้วย

หินอัคนี ที่พบบนที่ราบสูงโคราช เป็นหินบะซอลต์ซึ่งไหลปิดทับกลุ่มหินโคราชพบในบริเวณจังหวัด บุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ มีอายุประมาณ 3.28 \pm 0.48 ล้านปีถึง 0.92 \pm 0.3 ล้านปี (ยุค เทอร์เชียรี-ควอเทอร์นารี)

จุดเด่นและขีดความสามารถในการพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา

จุดเด่น

1. จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดใหญ่ มีพื้นที่กว้างขวาง มีทรัพยากรหลากหลาย
2. เป็นศูนย์กลางทางการคมนาคมทางบก ทั้งทางถนนและทางราง
3. พื้นที่อำเภอวังน้ำเขียว มีอากาศเย็นจึงสามารถปลูกพืชเมืองหนาวได้
4. มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์
5. มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งวัฒนธรรมและธรรมชาติ
6. มีแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของภาคอีสาน

ขีดความสามารถในการพัฒนา

1. ขาดการจัดสรรทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. การกระจายรายได้ที่ไม่ทั่วถึง ไม่ครอบคลุมทั้งจังหวัด
3. การคมนาคมในถิ่นที่ทุรกันดารยังไม่สะดวก
4. สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอ
5. แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีระยะทางไกลกัน

ศูนย์กลาง

คือที่ตั้งอำเภอเมืองซึ่งตั้งอยู่ประมาณกึ่งกลางของจังหวัด ระยะทางจากอำเภอต่าง ๆ กับอำเภอเมืองริมแนวพรมแดนของจังหวัดมีระยะทางไม่ต่างกันมาก ประชาชนสามารถเข้ามาติดต่อธุรกิจในตัวเมือง และสามารถเดินทางกลับได้ภายในวันเดียว เพราะที่ตั้งของทุกอำเภอ อยู่ในรัศมีทางตรงไม่เกิน 75 กิโลเมตร

เศรษฐกิจ

นักลงทุนทั้งในประเทศไทยและต่างชาติต่างให้ความสำคัญกับจังหวัดนี้มาก จึงได้ตั้งฉายาให้กับจังหวัดนี้ว่าเป็น "มหานครแห่งอีสาน" เป็นเสมือนเมืองหลวงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะเป็นศูนย์กลางทางด้านต่าง ๆ ของภูมิภาค ได้แก่ การปกครอง การศึกษา การสาธารณสุข การคมนาคมขนส่ง การอุตสาหกรรม การเงินการธนาคาร การพาณิชย์ การลงทุน การสื่อสารโทรคมนาคม ฯลฯ มีคำขวัญของเมืองโคราชว่า มหานครแห่งอีสาน เมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ประตูเชื่อมโยงพันธมิตร สร้างเศรษฐกิจสู่สากล

เทศกาลและประเพณี

งานฉลองวันแห่งชัยชนะของท้าวสุรนารี (คุณหญิงโม) เป็นงานประจำปีของจังหวัด กำหนดจัดระหว่างวันที่ 23 มีนาคม - 3 เมษายน ของทุกปี ซึ่งถือเป็นวันที่คุณหญิงโมได้รับชัยชนะจากข้าศึก ในงานมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมการออกร้านจัดนิทรรศการต่างๆ ของหน่วยงานราชการและภาคเอกชน

งานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา เป็นประเพณีที่สำคัญในวันเข้าพรรษา จะจัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 (วันอาสาฬหบูชา) และในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 (วันเข้าพรรษา) ของทุกปี ณ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี (ย่าโม) อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

งานประเพณีแข่งเรือพินาย เป็นงานประเพณีที่ชาวอำเภอพินายร่วมกันจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยจะจัดในวันเสาร์-อาทิตย์ สัปดาห์ที่ 2 ของเดือนพฤศจิกายน งานนี้นอกจากจะมีการแข่งเรือของชาวบ้านจากหมู่บ้านต่างๆ ในอำเภอพินายและอำเภอใกล้เคียงแล้ว ยังมีการตกแต่งเรือตามแบบเรือพระราชพิธี พร้อมประกวดการแห่เรือด้วยซึ่งนับว่าเป็นงานที่น่าชมมากงานเทศกาลเที่ยวพินายจัดขึ้นเพื่อเป็นการสร้างสรรค์กิจกรรมส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดนครราชสีมา คือ อุทยานประวัติศาสตร์พินาย ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงเดียวกับงานประเพณีแข่งเรือพินาย ภายในงานมีกิจกรรมหลายอย่าง เช่น การแข่งเรือยาวประเพณี การแสดงทางวัฒนธรรม ขบวนแห่พุทธราชาและพุทธประวัติ ขบวนแห่พุทธประวัติ และการแสดงประกอบแสงเสียง

การคมนาคม

ทางอากาศ

เมื่อวันที่ 19 ส.ค. ที่ท่าอากาศยานนครราชสีมา อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.นครราชสีมา มีพิธีเปิดเที่ยวบินปฐมฤกษ์ของสายการบิน **แสบีแอร์** ให้บริการระหว่างนครราชสีมา-กรุงเทพฯ และ นครราชสีมา-เชียงใหม่ โดยมีนายประจักษ์ สุวรรณภักดี ผู้ว่าราชการ จ.นครราชสีมา พร้อมด้วยนางสุบงกช วงศ์วิทยาภรณ์ ประธานหอการค้า จ.นครราชสีมา นายเสมอ จินดาพงษ์ นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว จ.นครราชสีมา และผู้เกี่ยวข้องร่วมเดินทางในเที่ยวบินปฐมฤกษ์ หลังจากสนามบินแห่งนี้ไม่มีสายการบินพาณิชย์ให้บริการมาประมาณ 6 ปี

รถยนต์

จากกรุงเทพฯ สามารถเดินทางด้วยรถยนต์ มายังจังหวัดนครราชสีมาได้หลายเส้นทาง คือ

- เส้นทางผ่าน **ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (พหลโยธิน)** ผ่านรังสิต วังน้อย จนถึงจังหวัดสระบุรี ข้ามทางต่างระดับมิตรภาพ ทางทิศตะวันออก ไปยัง **ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ)** ผ่านอำเภอแก่งคอย มวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี เรื่อยไปจนถึงอำเภอปากช่อง สีคิ้ว สูงเนิน และจังหวัดนครราชสีมา รวมระยะทางประมาณ 256 กิโลเมตร
- **ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304** เส้นทางผ่าน **เขตมินบุรี อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอพนมสารคาม อำเภอกบินทร์บุรี อำเภอวังน้ำเขียว อำเภอปักธงชัย** จนถึงจังหวัดนครราชสีมา รวมระยะทางประมาณ 273 กิโลเมตร
- **ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305** เส้นทางรังสิต-นครนายก ต่อ **ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33** ไปกบินทร์บุรี แล้วแยกเข้าทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 ผ่านอำเภอวังน้ำเขียว ปักธงชัย เรื่อยไปจนถึงจังหวัดนครราชสีมา

รถโดยสารประจำทาง

เดินทางจากกรุงเทพฯ

มีรถโดยสารธรรมดา และ รถปรับอากาศชั้น 1 และชั้น 2 สาย 21 (กรุงเทพฯ - นครราชสีมา) วิ่งให้บริการจาก สถานีขนส่งหมอชิต 2 กรุงเทพฯ มายังจังหวัดนครราชสีมา ทุกวันตลอด 24 ชั่วโมง โดยมี บริษัทเอกชน ที่ได้รับสัมปทานเปิดบริการเดินรถโดยสารสาย 21 จำนวน 3 รายคือ

- บริษัท ราชสีมาทัวร์ จำกัด
- บริษัท แอร์โคราชพัฒนา จำกัด
- บริษัท สุรนารีแอร์ จำกัด

ซึ่งจะให้บริการ รับ-ส่ง ผู้โดยสารที่สถานีขนส่งทั้งสองแห่ง คือ สถานีขนส่งผู้โดยสารแห่งที่ 1 (ถนนบุรีนทร์) และ สถานีขนส่งผู้โดยสารแห่งที่ 2 (ถนนมิตรภาพ-หนองคาย) นอกจากนั้น ยังสามารถที่จะเลือกเดินทางโดยรถโดยสารประจำทางจากกรุงเทพฯ ปลายทางจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสานที่ผ่านจังหวัดนครราชสีมาได้อีกด้วย

เดินทางภายในจังหวัด

การเดินทางภายในเขตเทศบาลและพื้นที่ใกล้เคียง มีขนส่งสาธารณะให้บริการดังนี้คือ

รถโดยสารประจำทางหมวด 1 และหมวด 4 (รถสองแถว) วิ่งบริการภายในเขตเทศบาล และบริเวณใกล้เคียง รถโดยสารหมวด 1 แบ่งออกเป็น 21 สาย วิ่งบริการภายในเขตเทศบาลและพื้นที่ใกล้เคียงไปตามเส้นทางต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีรถเมล์โดยสารปรับอากาศจำนวน 1 สายที่วิ่งให้บริการคือ สาย 17

รถจักรยานยนต์รับจ้าง, รถสามล้อเครื่อง และรถสามล้อ วิ่งให้บริการผู้โดยสารภายในเขตตัวเมือง

รถแท็กซี่มิเตอร์ (TAXI-METER) เปิดให้บริการในช่วงการแข่งขันกีฬา **ซีเกมส์** ครั้งที่ 24 เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2550 เป็นจังหวัดแรกใน **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** มีจุดจอดรถแท็กซี่อยู่ที่สถานีขนส่งผู้โดยสารแห่งที่ 2 และศูนย์การค้าเดอะมอลล์นครราชสีมา นอกจากนี้ยังสามารถเรียกใช้บริการโดยโทรศัพท์เลขหมายด่วน ปัจจุบันมีรถให้บริการทั้งสิ้นจำนวน 70 คัน

ถ้าต้องการเดินทางไปต่างอำเภอ จะมีรถโดยสารประจำทางหมวด 4 ให้บริการไปยังอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดนครราชสีมา หลายสายด้วยกัน สามารถขึ้นรถได้ที่สถานีขนส่งแห่งที่ 1 ถนนบุรีนทร์ มีทั้งประเภทรถสองแถว และ รถบัสโดยสารประจำทางให้บริการ สำหรับสถานีขนส่งผู้โดยสารแห่งที่ 2 นั้น จะมีรถโดยสาร ไปเฉพาะ อำเภอพิมาย และ ด่านเกวียน, อำเภอโชคชัย

เดินทางระหว่างจังหวัด

มีทั้งรถโดยสารประจำทางธรรมดา และปรับอากาศ หมวด 2 และ 3 จำนวนหลายเส้นทางในจังหวัดต่าง ๆ วิ่งให้บริการผ่านจังหวัดนครราชสีมาที่สถานีขนส่งผู้โดยสารแห่งที่ 2 (ถนนมิตรภาพ-หนองคาย) ทุกวัน

สถานีขนส่งผู้โดยสาร

จังหวัดนครราชสีมา มีสถานีขนส่งผู้โดยสารที่ให้บริการแก่ผู้ที่ต้องเดินทางไปยังอำเภอ หรือ จังหวัดต่างๆ ดังนี้

สถานีขนส่งผู้โดยสารแห่งที่ 1 ตั้งอยู่เลขที่ 86 ถนนบูรรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองฯ มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 7 ไร่ 2 งาน 98 ตารางวา เปิดใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 บริหารจัดการโดยเทศบาลนครนครราชสีมา ใช้เป็นสถานีขนส่งภายในจังหวัดเป็นหลัก และมีรถโดยสารปรับอากาศ สายที่ 21 กรุงเทพฯ – นครราชสีมา ให้บริการ ประกอบไปด้วย

- ชานชาลาจอดรถโดยสาร จำนวน 24 ช่องจอด พื้นที่ 3,840 ตารางเมตร
- พื้นที่อาคารผู้โดยสาร 6,194 ตารางเมตร
- ห้องสุขา จำนวน 25 ห้อง (ห้องสุขาชาย 15 ห้อง, ห้องสุขาหญิง 10 ห้อง) โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 6 เครื่อง

ปัจจุบันสถานีขนส่งฯ แห่งที่ 1 มีรถโดยสารประจำทางเข้าใช้บริการเฉลี่ยวันละ 2,000 เที่ยว/วัน หรือประมาณ 730,000 เที่ยว/ปี และมีผู้โดยสารหมุนเวียนเข้าใช้บริการเฉลี่ย 50,000 คน/วัน หรือประมาณ 18,000,000 ล้านคน/ปี

สถานีขนส่งผู้โดยสารแห่งที่ 2 ตั้งอยู่ที่ ถนนมิตรภาพ-หนองคาย ตำบลในเมือง อำเภอเมืองฯ มีเนื้อที่ 29 ไร่ 50 ตารางวา เป็นสถานีขนส่งฯ ที่ใหญ่ที่สุดและสำคัญที่สุดในจังหวัดนครราชสีมาและในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้ได้รับใบอนุญาตจัดตั้ง และดำเนินการสถานีขนส่ง คือ บริษัท **ไทยสงวนบริการ จำกัด** ใช้เป็นสถานีขนส่งผู้โดยสารระหว่างจังหวัดเป็นหลักเส้นทางที่สำคัญคือ สายที่ 21 กรุงเทพฯ – นครราชสีมา ประกอบด้วย

- ชานชาลาจอดรถโดยสาร จำนวน 111 ช่องจอด พื้นที่ 17,760 ตารางเมตร
- พื้นที่อาคารผู้โดยสาร 28,416 ตารางเมตร
- ที่จอดรถส่วนบุคคลประมาณ 250 คัน และรถจักรยานยนต์ ประมาณ 1,100 คัน
- ห้องสุขา จำนวน 76 ห้อง (ห้องสุขาชาย 24 ห้อง, ห้องสุขาหญิง 52 ห้อง)
- โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 68 เครื่อง

ปัจจุบันสถานีขนส่งฯ แห่งที่ 2 มีรถโดยสารประจำทางเข้าใช้บริการเฉลี่ยวันละ 1,300 เที่ยว /วัน หรือประมาณ 470,000 เที่ยว/ปี และมีผู้โดยสารหมุนเวียนเข้าใช้บริการเฉลี่ย 30,000 คน/วัน หรือประมาณ 11,000,000 ล้านคน/ปี

รถไฟ

มีรถไฟสายภาคตะวันออกเฉียงเหนือกรุงเทพ - อุบลราชธานีและกรุงเทพ - หนองคายทั้งขบวนรถด่วนพิเศษ รถด่วน รถเร็วและรถธรรมดาวิ่งให้บริการจาก**สถานีรถไฟกรุงเทพ** (หัวลำโพง) ผ่านจังหวัดนครราชสีมาทุกวัน นอกจากนี้ยังมีขบวนรถท้องถิ่นวิ่งให้บริการระหว่าง**สถานีรถไฟนครราชสีมา**ไปยังสถานีรถไฟจังหวัดอื่นๆ เช่น **อุบลราชธานี อุตรธานี หนองคาย**และอำเภอ**แก่งคอย** จังหวัดสระบุรี

สถานที่ท่องเที่ยว

อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

ท้าวสุรนารีมีนามเดิมว่า คุณหญิงโม เป็นภรรยาปลัดเมืองนครราชสีมา เมื่อปี พ.ศ. 2369 เจ้านุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ได้ยกทัพเข้ายึดเมืองโคราช คุณหญิงโมได้รวบรวมชาวบ้านเข้าสู้รบและต่อต้านกองทัพของเจ้านุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ไม่ให้อยู่มาตีกรุงเทพฯได้เป็นผลสำเร็จ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาคุณหญิงโมเป็นท้าวสุรนารี อนุสรณ์แด่วีรกรรมอันกล้าหาญของวีรสตรีไทย หรือย่าโม สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2476 อนุสาวรีย์หล่อด้วยทองแดงรมดำ สูง 1.85 เมตร แต่งกายด้วยเครื่องยศพระราชทาน ในท่ายืน มือขวากุมดาบ ปลายดาบจรดพื้นมือซ้ายท้าวสะเอวหันหน้าไปทางทิศตะวันตก

ประตูชุมพล

สมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองนครราชสีมาเป็นเมืองหน้าด่านเมื่อ พ.ศ. 2199 อันเป็นปีที่พระองค์เสด็จขึ้นครองกรุงศรีอยุธยา และสร้างกำแพงประตูเมืองอย่างแข็งแรง โดยมีช่างชาวฝรั่งเศส ซึ่งเป็นมิตรประเทศกับกรุงศรีอยุธยาในขณะนั้น เป็นผู้ออกแบบผังเมือง เมืองนครราชสีมาในขณะนั้นมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เดิมมีประตูเมืองทั้งหมด 4 ประตู ได้แก่ ประตูพลแสนด้านทิศเหนือ ประตูพลล้านด้านทิศตะวันออก ประตูไชยณรงค์ด้านทิศใต้ และประตูชุมพลด้านทิศตะวันตก ปัจจุบันเหลือเพียงประตูชุมพลเท่านั้นที่เป็นประตูเมืองเก่า ส่วนอีกสามประตูได้สร้างขึ้นใหม่ ลักษณะประตูชุมพลเป็นประตูเชิงเทิน ก่อด้วยหินก้อนใหญ่และอิฐ ฉาบด้วยปูน ส่วนบนเป็นหอรบสร้างด้วยไม้แก่นหลังคามุงกระเบื้อง ประดับด้วยซ้อฟ้ากระจิงและนาคสะดุ้ง กำแพงต่อจากประตูทั้งสองข้างก่อด้วยอิฐส่วนบนสุดทำเป็นรูปใบเสมาตั้งอยู่ด้านหลังอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

ศาลหลักเมือง

ตั้งอยู่ที่หัวมุมสี่แยกถนนจอมพล ลักษณะเป็นศาลเจ้าแบบจีน ประดิษฐานเสาหลักเมืองนครราชสีมาเป็นที่สักการบูชาของชาวไทยและจีน สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ระหว่าง พ.ศ.2199-2231 ตัวศาลและเสาหลักเมืองทำด้วยไม้ ผนังศาลด้านทิศตะวันออกเป็นกระเบื้องดินเผาปั้นลวดลายปูนดำเป็นเรื่องราวการสู้รบของท้าวสุรนารีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในสมัยโบราณ

ศาลเจ้าพ่อข้างเฝือก

เป็นศาลเจ้าเล็ก ๆ ตั้งอยู่ริมคูเมืองด้านทิศเหนือ ตรงมุมถนนมัสตดกับถนนพลแสน สร้างครอบหลักตะเคียนหิน ซึ่งเดิมเป็นหลักที่ชาวเมืองภูเขียวนำข้างเฝือกมาผูกไว้เพื่อให้พนักงานกรมศบาลตรวจดูลักษณะข้างก่อนกราบทูลถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเพื่อทรงรับไว้เป็นพระราชพาหนะ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มหาวิรุวงศ์

ตั้งอยู่ในบริเวณวัดสุทธจินดา จัดแสดงศิลปวัตถุทั้งที่สมเด็จพระมหาวิรุวงศ์ อดีตเจ้าอาวาสวัดสุทธจินดารวบรวมไว้ โบราณวัตถุที่กรมศิลปากรได้สำรวจขุดพบ ในเขตจังหวัดนครราชสีมา ตลอดจนจังหวัดใกล้เคียงและที่มีผู้บริจาค ส่วนใหญ่เป็นพระพุทธรูป มีทั้งพระศิลาสมัยขอม พระพุทธรูปสมัยอยุธยา

พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ เครื่องเคลือบดินเผา เครื่องใช้สมัยโบราณ ภาพไม้แกะสลัก

วัดศาลาลอย

วัดนี้ตั้งอยู่ติดกับลำตะคองซึ่งไหลพาดผ่านตอนเหนือของตัวเมืองไปลงสู่แม่น้ำมูล ท้าวสุรนารีกับท่านปลัดสามีสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2370 พระอุโบสถได้รับรางวัลดีเด่นแนวบุกเบิกอาคารทางศาสนา จากสมาคมสถาปนิกสยาม และรางวัลจากมูลนิธิเสฐียรโกเศศและนาคะประทีป ในปี พ.ศ. 2516 เป็นอุโบสถที่สร้างแบบศิลปะไทยประยุกต์ เป็นรูปสำเภาได้คลื่น ใช้วัสดุพื้นเมืองคือกระเบื้องดินเผาทำนากวียนนำมาประดับตกแต่ง ตัวอุโบสถล้อมรอบด้วยกำแพงแก้วรูปเสมาสัญลักษณ์ของเมืองเสมาเดิมด้านข้างมีสถูปขนาดเล็กซึ่งเคยใช้เป็นที่บรรจุอัฐิท้าวสุรนารี

วัดศาลาทอง

ตั้งอยู่ที่ตำบลหัวทะเล เป็นวัดธรรมยุติ เดิมบริเวณวัดเป็นป่าทึบ และมีพระพุทธรูปนั่งองค์ใหญ่ ปางป่าเลไลยก์ ทำจากหินประดิษฐานอยู่กลางแจ้ง ต่อมาจึงได้สร้างพระอุโบสถครอบไว้ ในวัดนี้มีเจดีย์ใหญ่สร้างครอบเจดีย์องค์เดิมที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุซึ่งอัญเชิญมาจากเชียงตุง

วัดป่าศาลวัน

ตั้งอยู่หลังสถานีรถไฟนครราชสีมา เป็นวัดหนึ่งที่ได้เก็บรักษาพระบรมสารีริกธาตุ อัฐิธาตุของเกจิอาจารย์ที่เป็นที่เคารพบูชาของศาสนิกชนโดยทั่วไป คือ อาจารย์เสาร์ อาจารย์มั่น รวมทั้งอัฐิของอาจารย์สิงห์อดีตเจ้าอาวาส

อนุสรณ์สถานนางสาวบุญเหลือ

ตั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียนบุญเหลือวิทยานุสรณ์ ตำบลโคกสูง สร้างขึ้นเพื่อรำลึกถึงวีรกรรมของนางสาว บุญเหลือ และเหล่าบรรพบุรุษของชาวนครราชสีมา ที่ได้พลีชีพเพื่อปกป้องชาติ เมื่อครั้งสงครามเจ้าอนุวงศ์ ปีพ.ศ. 2369 ที่ทุ่งสัมฤทธิ์

ปราสาทพนมวัน

ตั้งอยู่ที่บ้านมะค่า ตำบลโพธิ์ เป็นปราสาทขอมที่น่าชมอีกแห่งหนึ่ง เดิมก่อสร้างด้วยอิฐในราวพุทธศตวรรษที่ 15 ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 จึงได้สร้างอาคารหินซ้อนทับลงไป เป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ต่อมาจึงได้เปลี่ยนแปลงให้เป็นพุทธสถาน ปัจจุบันแม้จะหักพังไปมาก แต่ยังคงเห็นซากโบราณสถานหลงเหลือ เป็นเค้าโครงค่อนข้างชัดเจนเช่น ปรางค์จตุรมุของค์ประธานหลักซึ่งหันหน้าไปทางทิศตะวันออก โดยมีมณฑปอยู่เบื้องหน้าและมีฉนวนเชื่อมต่อระหว่างอาคารทั้งสองภายในประดิษฐานพระพุทธรูปหินขนาดใหญ่

สวนสัตว์นครราชสีมา

เป็นสวนสัตว์แบบซาฟารีกึ่งเปิด และปิดที่ทันสมัยได้มาตรฐานที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชีย คอกสัตว์กว้างขวาง จัดสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับนิสัยสัตว์แต่ละชนิด ส่วนใหญ่เป็นสัตว์ป่าแอฟริกา ได้แก่ แก

เพนกวิน แมวน้ำ ช้างแอฟริกา แรด เสือชีต้าห์ สิงโต ม้าลาย ยีราฟ ยังมีอาคารจัดแสดงสัตว์เลื้อยคลาน และสวนนกเงือก

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัด คือ นครราชสีมา นครนายก สระบุรี และปราจีนบุรี ป่าเขาใหญ่ สมัยก่อนได้รับสมญานามว่า ดงพญาไฟ เป็นอุทยานมรดกของอาเซียน สภาพทั่วไปของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณ และป่าดิบชื้น บางส่วนของพื้นที่เป็นทุ่งกว้างสลับกับป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีพันธุ์ไม้ที่มีคุณค่ามากมายทั้งไม้เศรษฐกิจ ไม้หอม และสมุนไพรต่าง ๆ ภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับซับซ้อน สภาพธรรมชาติบนเขาใหญ่ชุ่มชื้นป่าไม้และทุ่งหญ้าเขียวขจีสดใส

วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม

ตั้งอยู่บริเวณเขาสี่เสียดำ ตำบลกลางดง เป็นวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสลักสีมามงคล เป็นชื่อที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ชาวบ้านทั่วไปมักเรียกว่า หลวงพ่อขาว หรือหลวงพ่อใหญ่ เป็นพระพุทธรูปในพระอิริยาบถนั่งปางประทานพรสีขาวขนาดใหญ่ สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กโดดเด่นอยู่บนยอดเขาสูง

เขื่อนลำตะคอง

ตั้งอยู่ตำบลลาดบัวขาว เป็นเขื่อนดินสร้างกั้นลำตะคองที่ช่องเขาเขื่อนลั่นและช่องเขาถ่านเสียดในปี พ.ศ. 2517 เพื่อนำน้ำเหนือเขื่อนมาใช้ประโยชน์ในด้านชลประทาน

แหล่งหินตัดสี่คิ้ว

ตั้งอยู่บนถนนมิตรภาพ ปรางค์ร่องรอยของการสกัดหินเป็นร่องลึกรูปสี่เหลี่ยมขนาดต่างๆอยู่หลายแนวและยังทิ้งร่องรอยของคมสิ่วที่ใช้เป็นเครื่องมือในการสกัด สันนิษฐานว่าเดิมคงจะนำหินทรายบริเวณนี้ไปสร้างปราสาทหิน ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงเช่นปราสาทเมืองแขกปราสาทโนนกู่ปราสาทเมืองเก่า

วัดเขาจันทน์งาม

เป็นแหล่งศิลปะภาพเขียนก่อนประวัติศาสตร์ เป็นภาพเขียนลงสีแบบเงาที่บสีแดงเป็นแนวปรากฏอยู่บนเพิงผาหินทรายด้านหนึ่ง อยู่สูงจากพื้นดินประมาณ 4 เมตร เป็นรูปคนและสัตว์ที่แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่หรือกิจกรรมบางอย่างของกลุ่มคน เป็นศิลปะที่สร้างขึ้นโดยชุมชนเกษตรกรรมที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้มีอายุระหว่าง 3,000-4,000 ปี

โบราณสถานเมืองเสมา

ตั้งอยู่ที่ตำบลเสมา เป็นเมืองโบราณสมัยทวารวดี ตั้งขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 12 และมีพัฒนาการสืบเนื่องมาถึงพุทธศตวรรษที่ 16-17 ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมขอมโบราณ บริเวณเมืองเสมามีซากโบราณสถานก่อด้วยศิลาแลงและหินทรายหลงเหลืออยู่

วัดธรรมจักรเสมาราม

แต่เดิมบริเวณนี้เป็นศาสนสถานในสมัยทวารวดี มีพระพุทธรูปปางไสยาสน์ ก่อสร้างด้วยหินทรายแดง ขนาดใหญ่หลายๆก้อนประกอบกันขึ้นตามแนวทิศเหนือทิศใต้ อายุราว พ.ศ. 1200 พระเศียรอยู่ทางทิศใต้ หันหน้าไปทางทิศตะวันออก พระพักตร์ค่อนข้างเหลี่ยมประกอบด้วยหินทรายสีแผ่นวางซ้อนกัน พระวรกายประกอบด้วยหินทรายรวมกันเป็นแผ่นในแนวตั้งเมืองโบราณที่ตำบลโคราชหรือเมืองโคราชเก่าถือเป็นจุดเริ่มต้นของอารยธรรมขอมในอดีตที่พบในเขตนครราชสีมาที่มีร่องรอยโบราณสถานหลงเหลือให้เห็น

ปราสาทโนนกู่

เป็นโบราณสถานขนาดเล็กก่อด้วยอิฐและหินทราย มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ประกอบด้วยปราสาทหลังเดียวบนฐานสูง ด้านหน้ามีวิหารหันเข้าหาปราสาทประธานอยู่ 2 หลัง ล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว มีซุ้มประตูทิศตะวันออกและทิศตะวันตกเป็นทางเข้า-ออก และที่ลานระหว่างวิหารทั้งสอง นั้นพบโคนนทีหมอบในอาการเคารพปราสาทประธานอันเป็นที่สถิตของพระศิวะมหาเทพตามคติความเชื่อของศาสนาฮินดู สร้างขึ้นตามแบบศิลปะเขมรโบราณ ราวปลายพุทธศตวรรษที่15

ปราสาทเมืองแขก

เป็นโบราณสถานขนาดใหญ่ก่อด้วยอิฐและหินทรายมีลักษณะแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ประกอบด้วยปราสาทประธาน บรรณาลัย ระเบียงคด ซุ้มประตู สระน้ำ กำแพงแก้ว และปราสาทก่อด้วยอิฐขนาดเล็ก ทับหลังที่แกะสลักลวดลายต่างๆ ประติมากรรมรูปเทพเจ้า รวมทั้งศิลาจารึกที่ถูกนำมาถือเป็นฐานประติมากรรมชั้นนอกสุดเป็นศาสนสถานในศาสนาพราหมณ์อายุราวพุทธศตวรรษที่15

วัดหน้าพระธาตุ

สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 ประกอบด้วยสิ่งก่อสร้างต่างๆ ได้แก่ เจดีย์ อุโบสถ และหอไตรกลางน้ำที่ได้รับ การอนุรักษ์ไว้อย่างดี มีศิลปะแบบท้องถิ่นปะปนอยู่มาก อุโบสถหลังเก่ามีจิตรกรรมฝาผนังสมัยต้นรัตนโกสินทร์ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับทศชาติชาดก และเป็นภาพการสักการะพระพุทธรูป ด้านหน้าอุโบสถหลังเก่า มีสระน้ำรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ที่กลางสระมีหอไตร 1 หลัง ทรงเตี้ยแบบหอไตรพื้นเมืองอีสานซึ่งมีภาพลายรดน้ำที่บานประตูเป็นลวดลายวิจิตรสวยงาม

เขื่อนลำพระเพลิง

อยู่ในเขตอำเภอปักธงชัย เป็นเขื่อนในความดูแลของกรมชลประทาน ชาวบ้านนิยมมาพักผ่อน

น้ำตกห้วยใหญ่

เป็นส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติทับลาน ในท้องที่อำเภอวังน้ำเขียว ทางเดินเข้าน้ำตกเป็นทางลาดเล็กน้อยมีธารน้ำตกขนาดเล็กไหลผ่านก้อนหินใหญ่สองก้อน หมู่บ้านท่าเครื่องปั้นดินเผาตำบลเกวียนสมัยโบราณตำบลนี้เป็นที่พักกองเกวียนที่ค้าขายระหว่างโคราช-เขมร มีแม่น้ำมูลไหลผ่าน ชาวบ้านใช้ดินริมฝั่งแม่น้ำมาปั้นภาชนะใช้สอย และได้ทำสีบดกันมานานับเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน ปัจจุบันตำบลเกวียนมีชื่อเสียงมากในฐานะที่เป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่สวยงาม มีรูปแบบที่แปลกและหลากหลาย แต่ยังคงคงลักษณะดั้งเดิมของกรรมวิธีในการปั้นและใช้ดินดำสัมผัสที่มีเอกลักษณ์ของสีแบบดินเผาด่านเกวียนโดยเฉพาะ

ปราสาทพะโค

ตั้งอยู่ที่ตำบลกระโทก เป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ก่อสร้างด้วยหินทรายสีขาว ประกอบด้วยกลุ่มโบราณสถาน 3 หลัง แต่ปัจจุบันเหลือให้เห็นเพียง 2 หลัง มีคูน้ำล้อมรอบเป็นรูปเกือกม้า ทางเข้าอยู่ทางด้านทิศตะวันออกได้พบชิ้นส่วนหน้าบันที่แสดงถึงอิทธิพลวัฒนธรรมเขมรแบบบาปวนในราวพุทธศตวรรษที่ 16

หาดชมตะวัน

อยู่ในความรับผิดชอบของที่ทำการเขตจัดการอุทยานแห่งชาติทับลานที่ 4 ซึ่งดูแลรักษาพื้นที่ป่าในอุทยานแห่งชาติทับลานด้านอำเภอเสิงสาง อำเภอครบุรี และอำเภอวังน้ำเขียว พื้นที่ริมอ่างเก็บน้ำได้รับการพัฒนาให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับประชาชน และเป็นที่พักผ่อนอาชีพอของชาวบ้านลดปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า สามารถเดินป่าชมแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น วังผีเสื้อ (มีเฉพาะในฤดูหนาว) ถ้ำพระ ถ้ำคอมมิวนิสต์ ต้นตะเคียนทองยักษ์อายุประมาณพันปี

แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท

ตั้งอยู่บ้านปราสาทใต้ ตำบลธารปราสาท เป็นแหล่งโบราณคดีแห่งที่สองต่จากบ้านเชียง มีชุมชนอาศัยอยู่ในบริเวณนี้มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จนถึงสมัยประวัติศาสตร์ มีหลักฐานของกลุ่มวัฒนธรรมแบบทวารวดีและแบบเขมรโบราณช่วงระหว่าง 1,500-3,000 ปีมาแล้ว

อนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์

ตั้งอยู่ ต.สัมฤทธิ์ บริเวณนี้เคยเป็นสนามรบระหว่างชาวโคราช และทหารลาวเมื่อครั้งสงครามเจ้าอนุวงศ์ในสมัยรัชกาลที่ 3 ปัจจุบันมีการสร้าง ศาลสถิตยดวงวิญญานนางสาวบุญเหลือและวีรชน ซึ่งชาวบ้านสัมฤทธิ์ร่วมกันสร้างขึ้นเมื่อพ.ศ. 2531 เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ดวงวิญญาน ของนางสาวบุญเหลือและวีรชนชาวโคราชที่ได้ทำการต่อสู้กับกองทัพลาวจนได้ชัยชนะ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย

ตั้งอยู่ในตัวอำเภอพิมาย เป็นสถานที่รวบรวมหลักฐานทางโบราณคดีและจัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองของวัฒนธรรมอีสานในอดีต โดยเฉพาะโบราณวัตถุศิลปวัตถุที่ค้นพบในเขตอีสานตอนล่าง แบ่งการจัดแสดงออกเป็นสวนอาคารพิพิธภัณฑสถาน และ สวนอาคารเก็บทับหลัง สวนอาคารพิพิธภัณฑสถานได้รับการยกย่องว่ามีการจัดวางศิลปโบราณวัตถุต่างๆไว้อย่างสวยงามน่าชมเป็นระเบียบทันสมัย

ปราสาทนางรำ

ตั้งอยู่ที่บ้านนางรำ เดิมเคยมีรูปนางรำ เป็นหินสีเขียวทำแบบเทวรูป อยู่ทางทิศตะวันตก ปัจจุบันเหลือแต่ร่องรอยของเทวสถานและแท่นหิน ปราสาทนางรำเป็นโบราณสถานสมัยขอมที่เรียกว่าเป็น อโรคยาศาล (โรงพยาบาล) สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 18 ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ประกอบด้วยกลุ่มโบราณสถาน 2 กลุ่มตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน กลุ่มปราสาทที่สมบูรณ์กว่าหลังอื่นประกอบด้วยปราสาทองค์กลาง มีมุขยื่นออกไปข้างหน้าหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ส่วนทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของปราสาทมีวิหารก่อด้วยศิลาแลงหันหน้าไปทางทิศตะวันตก มีกำแพงศิลาแลงล้อมรอบ ส่วนซุ้มโคปุระหรือประตูทางเข้าอยู่ทางด้านทิศตะวันออก มีแผนผังเป็นรูปกากบาท นอกกำแพงด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือมีสระน้ำขนาดเล็กก่อด้วยศิลา

แลง ถัดจากปราสาทนางรำไปทางทิศใต้ มีปราสาทอีก 3 หลังเรียงกันในแนวเหนือ-ใต้ ซึ่งเหลือเพียงฐานและมีกรอบประตูและทับหลังหินทรายตั้งแสดงอยู่กำแพงศิลาแลงและคูน้ำรูปเกือกม้าล้อมรอบ

ปราสาท์กู

ตั้งอยู่ที่ ตำบลดอนตะหนิน ลักษณะเป็นปราสาทสมัยขอมขนาดเล็ก ฐานสี่เหลี่ยม ก่อด้วยศิลาแลงวางซ้อนกันจากฐานถึงยอด แต่ปัจจุบันสภาพปรักหักพังไปแล้ว หลงเหลือเพียงซากฐานไม่สูงนัก ภายในองค์ปราสาท์มีพระพุทธรูปดินเผาซึ่งยังหลงเหลือให้เห็นอยู่ 4-5 องค์

ปราสาท์สีดา

ตั้งอยู่ในบริเวณวัดพระปราสาท์สีดา มีลักษณะคล้ายปราสาท์กูที่ตำบลดอนตะหนิน แต่ปราสาท์สีดาปิดทับทั้งสี่ด้าน เป็นโบราณสถานในศาสนาพราหมณ์ ศิลปะแบบเขมรโบราณ ก่อด้วยศิลาแลงจำนวน 1 หลัง มีลวดลายปูนปั้นประดับหันหน้าไปทางทิศตะวันออกล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17-18

สินค้าพื้นเมือง-ของฝาก

จังหวัดนครราชสีมา มีสินค้าพื้นเมืองมากมายหลายอย่าง นักท่องเที่ยวสามารถหาซื้อได้ที่ตลาดในตัวเมืองหรือแหล่งผลิต สินค้าหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาจากด่านเกวียน ผ้าไหมผ้ามัดหมี่จากปักธงชัย ส่วนสินค้าหัตถกรรมกลุ่มแม่บ้านหาซื้อได้ที่ศูนย์จำหน่ายของดีเมืองโคราชใกล้ศาลากลางจังหวัด ส่วนผลิตภัณฑ์อาหารได้แก่ หมูยอ แหนม ไส้กรอก กุนเชียง หมูหยองซึ่งผลิตกันมากที่ตัวเมืองและที่อำเภอปากช่อง และหมี่โคราชซึ่งมีจำหน่ายทั่วไป